

PŘÍLOHA Č. 10

ŠVP PV BEZPEČNĚ SPOLU V POHODĚ I V NEPOHODĚ

Plán pro předškoláky

Obsah

Plán pro předškoláky	1
1. Stručná charakteristika předškolního období.....	2
2. Pedagogická diagnostika.....	2
3. Školní zralost	3
4. Příprava na práci ve škole se zaměřuje na sledování a rozvoj následujících oblastí	4
4. 1. HRUBÁ MOTORIKA	4
4. 2. JEMNÁ MOTORIKA	5
4. 3. GRAFOMOTORIKA A KRESBA	6
4. 4. ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ	7
4. 5. SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ.....	8
4. 6. KOMUNIKACE – ŘEČ – JAZYK	9
4. 7. PŘEDMATEMATICKÉ A MATEMATICKÉ PŘEDSTAVY	10

1. Stručná charakteristika předškolního období

Je to období hry, zdokonalování pohybové koordinace a jemné motoriky, rozvoje zrakové a sluchové diferenciací. Období, ve kterém převažuje mechanická, konkrétní a krátkodobá paměť. Kolem pátého roku se začíná vyvíjet záměrná paměť. Dosud byla paměť převážně bezděčná a přibývá paměti dlouhodobé, která byla dříve vázána spíše na situace s emotivním podtextem. Myšlení je vázáno na to, co vidí v kombinaci s bohatou představivostí. Zdokonaluje se oblast komunikace – řeči – jazyka.

Vývoj probíhá v postupných etapách, kterými musí dítě projít. Roste a vyvíjí se ne podle normativních tabulek, ale podle osobnostních odlišností. Naším úkolem je volit takové způsoby práce, při nichž jsme schopni zjišťovat i nedostatky v dílčích funkcích a následně tyto nedostatky zmírňovat podle individuálních možností dítěte. Je nezbytné respektovat dítě jako individualitu, a proto není možné pracovat šablonovitě.

2. Pedagogická diagnostika

Proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení úrovně dovedností a návyků v jednotlivých oblastech se nazývá **pedagogická diagnostika**. Je to proces dlouhodobý, jehož základem jsou metody:

POZOROVÁNÍ

- verbální projevy – obsahová a formální stránka řeči
- neverbální projevy – mimika, gesta, aktivita, motorické projevy
- sociální projevy – navázání a udržení kontaktu, chování dítěte ve skupině
- emoční projevy – emoční stabilita, nevyrovnanost

ROZHOVORY

HODNOCENÍ VÝSLEDKŮ PRACÍ

- způsob hry
- kresba
- výrobky vzniklé při hrách a činnostech (zájem, schopnosti, nadání, fantazie, aktivita)

OSOBNÍ A RODINNÁ ANAMNÉZA

PEDAGOGICKÁ DOKUMENTACE

- záznamy o dětech
- portfolio

Podstatou je zjistit, které dílčí funkce nejsou dostatečně rozvinuty. Tyto nerovnoměrnosti se týkají oblastí:

- motorické funkce – hrubá a jemná motorika
- percepční funkce – zrakové a sluchové vnímání
- kognitivní funkce – myšlení, paměť, vnímání, představy
- řeč – artikulace, slovní zásoba a její využívání, komunikační schopnosti
- předmatematické a matematické představy, prostorová a pravolevá orientace
- lateralita

Konec předškolního období je dán především sociálně – vstupem do školy. Vstup do školy představuje důležitý vývojový úkol spojený se zvýšenými nároky a zátěží. Proto je důležité, aby dítě zahájilo školní docházku dostatečně připravené a zralé.

Školní připravenost předpokládá rozvinutí specifických dovedností a schopností, které dítěti umožní zvládnout požadavky školy, včetně dovedností rozvíjejících se učením.

3. Školní zralost

Znamená dosažení takového stupně vývoje, který umožňuje dítěti se zdarem si osvojovat školní znalosti a dovednosti.

Většina teorií klade důraz na 4 základní prvky školní zralosti:

- **věk a tělesná zralost**

Dítě by mělo být dostatečně tělesně zdatné. I nošení školní aktovky vyžaduje určitou fyzickou kondici. Fyzicky nevyspělé dítě může být zvýšeně unavitelné, obtížně zvládá dlouhodobější zátěž, projevuje se klesající koncentrace pozornosti. Takové dítě by si potřebovalo spíše hrát, odpočívat po obědě. Vyžadovat po něm soustavnou práci je nad jeho síly a trpí nejen dítě, ale i rodina.

Věk – k zápisu jsou zvány děti, které dovrší k 31. 8. 6 let. V současné době lze vyhovět žádosti rodičů a zařadit do školy dítě, kterému bude 6 let mezi 1. 9. a 31. 8. následujícího roku. U „podzimních dětí“ je nutné vyjádření školského poradenského pracoviště (PPP) a mladších ještě vyjádření pediatra (právě zejména o fyzické zralosti). Toto zaškolení je nabízeno nadaným dětem.

- **mentální zralost**

Zahrnuje základní dovednostní požadavky – znalost jména, adresy, jména rodičů, sourozenců. Dále znalost barev, geometrických tvarů, mechanicky napočítat do 10, vzhledem do 4-5. Osvojení předmatematických pojmů větší-menší, více-méně, málo-hodně, PRO, PLO (není ještě zcela upevněna).

Dítě by mělo do školy nastoupit se správnou výslovností všech hlásek (nutné ke správnému odposlechu zejména při diktátech – jak chybně vyslovuje, chybně píše). Pokud si není rodič jist správnou výslovností, nejvyšší čas navštívit klinického logopeda. Komunikace by měla být větná. Mylné je domnívat se, že se řeč upraví vlivem čtení a psaní sama. Právě dítě s řečovou vadou mívá zpravidla s tímto potíže.

- **emoční a sociální vyspělost**

Úspěch ve škole předpokládá značnou emoční stabilitu, odolnost, schopnost přijmout i případný neúspěch. Dítě by mělo být schopné rozlišit hru a povinnost, schopné splnit zadaný úkol, dokončit ho i přes překážky. Strach, úzkost, obavy, tréma svazují jeho výkonnost.

V sociální rovině by mělo být schopné odloučit se od rodičů, podřídit se autoritě, začlenit se v kolektivu, přijímat úspěchy i prohry. Učí se odlišovat od svých subjektivních přání, překonává egocentrismus.

- **volně regulační mechanismy, včetně schopnosti koncentrace pozornosti**

Úzce souvisí s emoční vyspělostí, zahrnuje předpoklad vyzrálosti koncentrace pozornosti, schopnosti zaměřit se na daný úkol a i přes překážky jej dokončit. Dítě v 6 letech by mělo umět

ovládat své nápady a impulzy a rovněž zaměřit pozornost i k aktivitám, které pro něho nejsou tak atraktivní. K tomu je však nutná vhodná motivace a pochvala. Pokud je dítě neklidné, roztržité u ničeho dlouho nevydrží, ruší ostatní děti, dá se s velkou pravděpodobností předpokládat, že zaškolení bude problematické.

4. Příprava na práci ve škole se zaměřuje na sledování a rozvoj následujících oblastí

- **hrubá motorika**
- **jemná motorika**
- **grafomotorika a kresba**
- **zrakové vnímání**
- **sluchové vnímání**
- **komunikativní dovednosti**
- **prostorové a časové vnímání**
- **základní matematické představy**
- **sociální dovednosti**
- **sebeobslužné dovednosti**
- **koncentrace pozornosti, průčeschnost**

Činnosti je vhodné řadit a kombinovat tak, aby byly pro dítě zajímavé, různorodé a prolínaly s požadavky stanovenými RVP.

Je nutné mít na zřeteli **vzájemnou propojenost**, tzn. dílčí oblasti nejsou izolované. Oslabení jedné oblasti se často promítne do oblasti další.

Vývoj dítěte je individuální. Má určitou **časovost**. Ve vyzrání jednotlivých oblastí může být značný rozdíl. Děti mnohdy reagují rozdílně na podněty, jinak získávají zkušenosti, dovednosti a vědomosti a dozraje k nim v určitém věkovém rozmezí.

Je třeba respektovat i **posloupnost**, kdy se dané dovednosti a schopnosti rozvíjí krokově, od snadného po obtížné. Je nutné pracovat na úrovni, kde se dítě nachází, bez ohledu na fyziologický věk a představu dospělých, kde by se nacházet mělo.

4. 1. HRUBÁ MOTORIKA

Hrubá motorika je schopnost pohybovat velkými svalovými skupinami. Nedostatky v této oblasti se projevují nešikovností, neobratností a nekoordinovaností pohybů, kdy je narušena jejich souhra. Cviky mají být zaměřeny na celkové pohyby, na používání těla koordinovaně jako celku.

Vhodné aktivity, které rozvíjí obratnost, pohotovost, rychlost, rovnováhu a nezbytnou koordinaci pohybů:

Přirozená cvičení

- **chůze**
- po rovině
- po zvýšené ploše
- do kopce, z kopce

- chůze ve výponu
- chůze ze schodů a do schodů
- překračování překážek
- chůze po čáře, laně
- **běh** - vyžaduje dokonalou koordinaci
- **skok**
- snožmo na místě a z místa
- jednoož
- do hloubky.
- s rozběhem
- na trampolíně
- přes čáru, švihadlo, gumu
- **lezení**
- po zemi
- na zvýšené rovině
- přelézání, podlézání různých překážek
- po žebříku, na průlezkách.
- **hod**
- házení vrchním i spodní obloukem obouruč, jednoruč
- chytání míče
- **psychomotorická cvičení**
- **rovnovážná cvičení**

Průpravná cvičení

Efektivní pro vštěpování představ o správném a nesprávném držení těla při všech činnostech.

Cvičení paží, svalů krku a trupu a uvolňování pletence ramenního, s čímž souvisí úroveň grafomotoriky a vizuomotoriky. Dítě by se mělo naučit vnímat své vlastní tělo a s jistotou cvičit jednotlivými částmi těla jednak podle instrukce, jednak podle předcvičení. Upevňuje se rovněž prostorová a postupně i pravolevá orientace. Rozlišování pravé a levé strany si dítě uvědomuje nejprve na sobě, později na druhém.

Cvičení ve vodě

Jízda na tříkolce

Jízda na koloběžce

Jízda na kole

Cvičení na balančních míčích

4. 2. JEMNÁ MOTORIKA

Jemná motorika ruky se rozvíjí následně za rozvojem hrubé motoriky. Jde o pohyby rukou a prstů při uchopování, pouštění a manipulování. Rovněž jde o motoriku artikulačních orgánů a mikromotoriku očních pohybů. Dosažení určité úrovně v této oblasti je důležitým předpokladem školní úspěšnosti, protože převážná část školských činností je na těchto schopnostech závislá.

Při aktivitách je efektivní spojovat pohyb se slovem.

Prstové hry

- mávání prsty, dlaněmi
- ťukání prstů do stolu, na stehna, apod.
- dotýkání jednotlivých prstů
- otevírání dlaně postupně po jednom prstu
- dotýkání se bříškem každého prstu na ruce bříška palce

Cvičení s náčiním

- míčky, stuhy, drátěnky, obruče, molitanové kostky, švihadla
- klubička, PET lahve, kelímky, tyče, padák, nafukovací balonky

Činnosti s materiály

- vkládací kubusy – zasouvání předmětů do různě tvarovaných otvorů
- provlékací destičky
- modelování – modelína, hlína, modurit
- práce s papírem – mačkání, trhání, vytrhávání podle čar, skládání
- manipulace s nůžkami – stříhání libovolně, podle rovných čar, kruhové tvary

Při nácvičku stříhání je vhodné používat terapeutické nůžky

- navlékání korálek, přírodnin různých velikostí a tvarů
- manipulace s drobnými i většími mozaikami
- konstruktivní a manipulační stavebnice
- manipulace a tvoření s přírodninami, pískem, sněhem
- stimulace dlaní a prstů při přebírání rozličných materiálů, přírodnin
- práce s lepidlem, barvami

Sebeobslužné dovednosti

- oblékání a svlékání
- zapínání a rozepínání knoflíků, zipů
- vázání tkaniček
- skládání oblečení, lůžkovin
- osobní hygiena
- stolování – správný úchop lžice a příboru

4. 3. GRAFOMOTORIKA A KRESBA

Vliv na úroveň grafomotorických dovedností má mentální vyspělost dítěte, zrakové a prostorové vnímání, lateralita, paměť, pozornost, jemná a hrubá motorika. Grafomotorický projev vychází z hybnosti celého těla. Nejprve se účastní celá ruka, počínaje ramenem až po zápěstí a nakonec prstů.

Úkoly zpočátku zkusíme prstem a následně kresebným náčiním.

Je důležité střídání velikostí ploch, poloh při práci (klek, leh, dřep, sed) i kresebného náčiní (houby, křídly, tužky, pastelky, voskovky, suché pastely, různě silné štětce, špejle)

Prospěšné je využívání rytmizace a využívání říkadel nebo slovní doprovod – zlepšuje se plynulost a koordinace pohybů, paměť, soustředěnost, rozvíjí se řečové funkce a dochází k psychickému uvolnění dítěte a motivaci.

LATERALITA - v souvislosti se vstupem do školy je nutné vědět, kterou rukou bude dítě psát. Zásadou je nezasahovat do přirozeného vývoje laterality. Pro určení laterality je důležité pozorování při spontánních i záměrně motivovaných činnostech. Všímáme si, která ruka je aktivnější, obratnější. Při nejistotě je vhodné obrátit se na poradenské zařízení.

Sledujeme:

Formální provedení kresby

- správné držení těla při kresbě
- správné držení psacího náčiní
- postavení ruky při kresbě
- tlak ruky na položku
- plynulost vedení linie

Obsahové provedení kresby

- zájem dítěte o kreslení
- námětová různorodost
- využívání plochy a barevnosti

Grafomotorické prvky – začínáme na velkých formátech

- zobání – lehká manipulace s kresebným náčiním
- volné čarání po celé ploše (svislé i vodorovné)
- klubička
- ovály
- horní a dolní oblouky
- čáry svislé
- čáry vodorovné
- čáry šikmé
- vlnovky
- „zuby“
- horní smyčka
- dolní smyčka

Vizuomotorika – koordinace oka a ruky

- čára mezi dvěma liniemi
- překreslení obrázku podle předlohy
- jednotahovky
- obkreslování přes průklepový papír
- vypichování

4. 4. ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ

Pro předškolní věk je charakteristické vnímání globální, méně se uplatňuje vnímání analytické, zaměřené na detaily a jejich porovnávání. Dítě upoutávají nápadné velikosti nebo podněty.

Rozvíjení zrakového vnímání je součástí přípravy na výuku čtení. Při cvičení zapojujeme co nejvíce smyslů a funkcí, které zrakové vnímání podporují – verbalizace činností, zapojení motoriky, paměti, myšlení.

Jednotlivé oblasti spolu úzce souvisejí.

Rozlišování předmětů podle kritérií

- přiřazování podle barvy, tvaru, velikost
- na pokyn ukáže barvu, tvar
- pojmenuje barvy (základní i odvozené), tvary, velikost
- třídění předmětů podle barev
- třídění podle barev a tvarů zároveň

Figura - pozadí

- vyhledávání předmětů na obrázku
- vyhledávání překrytých obrázků

Zraková diferenciacie - rozlišení

- určování, čím se obrázky liší
- vyhledávání stejných či rozdílných obrázků
- rozlišování reverzních figur podle roviny vertikální a horizontální (zrcadlové tvary)

Zraková analýza a syntéza

- skládání rozstříhaných obrázků – počet dílů dle individuálních schopností
- skládání dřevěných kostek(kubusů), puzzlů – počet díl dle individuálních schopností
- skládání tvaru z několika částí podle předlohy
- doplňování chybějících částí v obrázku
- dokreslování obrázků nebo písmen

Zraková paměť

- zapamatování zakrytých předmětů, obrázků – Kimovy hry
- pexesa
- umíst'ování obrázků, předmětů dle vzoru po paměti
- obkreslování sledovaných sestav korálek, kostek, předmětů po paměti
- vyprávění, co jsme viděli na vycházce, v divadle, apod.

Cvičení očních pohybů

- jmenování či kladení obrázků, předmětů zleva doprava

4. 5. SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ

Úroveň sluchového vnímání ovlivňuje schopnost rozlišovat zvuky v okolí a hlavně vnímat mluvenou řeč. Ovlivňuje rozvoj řeči a tím i myšlení. Při činnostech se rozvíjí zároveň schopnost koncentrace pozornosti

Naslouchání

- naslouchání pokynům, porozumět jim
- poznávání předmětů podle zvuku
- lokalizace zvuků v prostoru

- poznávání písní podle melodie
- poslech vyprávění, četba, CD
- vnímání a rozlišování zvuků, reakce na změnu
- rozlišování řečových a neřečových zvuků

Sluchová paměť

- recitace básní, říkadel, zpěv písní – zapamatování si textů
- reprodukování slyšeného rytmu tleskáním, podupáváním, hrou na tělo
- zopakování řady slov v přesném pořadí
- zopakování věty z více slov
- opakování nesouvisejících slov (min. 4)
- hry typu „Přijela tetička z Ameriky a přivezla...“
- předávání informací

Sluchová diferenciacie – rozlišování

- rozlišování slabik, slov – stejné x jiné
- rozlišování bezvýznamných slabik a slov
- rozlišování znělých a neznělých hlásek
- rozlišování tvrdých a měkkých souhlásek

Sluchová analýza a syntéza – rozklad a sklad

- rytmizování slov, říkadel, písní
- provádění snadných cviků, chůze, běh, poskoky v daném rytmu
- tvoření rýmů
- určování počtu slov ve větě
- určování počtu slabik ve slově
- určování první a poslední hlásky ve slově
- slovní fotbal
- tvoření slov na danou hlásku
- skládání slov z hlásek

4. 6. KOMUNIKACE – ŘEČ – JAZYK

Řeč umožňuje myšlení, ovlivňuje kvalitu poznávání, učení. Důležitý je aspekt sociální. Řeč slouží k dorozumívání, k utváření sociálních vztahů, má dopad na vnímání dítěte druhým a jeho postavení ve skupině.

V předškolním období by měla být řeč ve všech rovinách dobře vybudovaná. Dítě by mělo používat všechny slovní druhy, mluvit správně gramaticky. Slovní zásoba by měla být na takové úrovni, že mu umožňuje srozumitelně, souvisle a smysluplně vyjadřovat co vnímá, prožívá a myslí. Dítě by mělo aktivně a spontánně navazovat verbální kontakt.

Řeč jako komplexní schopnost tvoří několik jazykových rovin:

Lexikálně – sémantická rovina

- porozumění běžnému hovoru i instrukcím
- smysluplné popisování obrázku
- poznávání a pojmenování nesmyslu na obrázku
- reprodukování pohádky bez obrázkového doprovodu
- tvoření protikladů (antonym) nejprve s vizuální podporou, později bez
- tvoření nadřazených pojmů (kategorizace) nejprve s vizuální podporou, později bez
- tvoření slov podobného významu (synonym)
- rozvíjení pasivní a aktivní slovní zásoby pomocí dětských knih, pohádek, společenských her

Morfologicko – syntaktická rovina

- spontánní řečový projev s dětmi, rodiči, učitelkou
- užívání vět a souvětí
- užívání jednotlivých slovních druhů
- užívání stupňování přídavných jmen
- skloňování podstatných jmen
- časování
- užívání předložek
- tvoření zdvojnásobení
- tvoření jednotného a množného čísla
- určování nesprávně tvořených vět
- doplnění slova ve správném tvaru
- reprodukování krátkých příběhů s návodnými otázkami
- plnění více pokynů ve správném pořadí
- stimulování souvislého řečového projevu poslechem bez zrakového vjemu

Foneticko – fonologická rovina – posouzení odborníkem

- výslovnost
- artikulační obratnost

Pragmatická rovina

- přirozené navazování verbálního kontaktu s dětmi i dospělým
- vedení dialogu – adekvátně odpovídá, ptá se
- užívání očního kontaktu

4. 7. PŘEDMATEMATICKÉ A MATEMATICKÉ PŘEDSTAVY

Pro osvojování matematických dovedností nestačí mechanicky vyjmenovat číselnou řadu. Jde o porozumění pojmu číslo. Před vstupem do ZŠ by mělo zvládat počítání v oboru do 6. Je potřeba rozvíjet všechny výše uvedené dílčí oblasti, které jsou posléze předpokladem ke zvládnutí učiva matematiky. S tím souvisí i schopnost orientovat se v prostoru a v čase. Ve

vývoji dítě nejdříve zvládá operace ve směru vertikálním, dále předozadním a teprve potom ve směru horizontálním. Dáváme přednost manipulaci s předměty s verbalizací činností.

Porovnávání

- méně x více x stejně
- o jeden více, méně

Řazení

- řazení podle velikosti (předměty, děti, hračky, apod.)
- pojmenování nejmenší, největší, prostřední
- upevňování pojmů malý x velký, větší x menší, silný x slabý, stejný

Třídění

- co do skupiny nepatří, proč
- třídění podle kritérií – barvy, tvary, velikosti

Množství

- určování počtu vzhledem (např. při hře „Člověče, nezlob se“)
- vytváření skupin s určeným počtem prvků
- vyhledávání čísel k danému množství prvků a naopak

Tvary

- vyhledávání tvarů podle instrukce
- pojmenování tvarů

Prostorová orientace

- nahoře x dole, nad x pod
- vpředu x vzadu, před x za
- první x poslední
- hned před x hned za
- vedle, mezi, uvnitř, venku, blíž x dál

Pravolevá orientace – na ruku lze napsat P, L, uvázat mašli

- poznávání pravé a levé strany na sobě
- manipulace s předměty podle diktátu s využitím pojmů

Časová orientace

- řazení obrázků podle časové posloupnosti
- orientace ve dnech v týdnu
- jmenování činností obvyklých pro části dne
- přiřazování obrázků obvyklé k ročnímu období
- pozorování přírody – co se stalo dříve, co později

Zpracovala: Bc. Blanka Kapounová